

Marko Ivan Rupnik

DAN PRIPOVEDUJE DNEVU

Izkušnja očeta

Marko Ivan Rupnik
»DAN PRIPOVEDUJE DNEVU«
Izkušnja očeta

Marko Ivan Rupnik

»DAN
PRIPOVEDUJE
DNEVU«

IZKUŠNJA OČETA

DRUŽINA
2020

POGOVOR Z VRHOVNIM PREDSTOJNIKOM PETROM HANSOM KOLVENBACHOM

Menim, da je bila posebna milost imeti p. Petra Hansa Kolvenbacha toliko časa za vrhovnega predstojnika. Velikokrat sva se srečala. Lahko rečem, da sem se z njim pogovarjal povsem svobodno, ne kot podrejeni s svojim predstojnikom, ampak bolj kot sin z očetom. Mislim, da me je zelo dobro poznal in da ni bilo praktično ničesar, česar ne bi vedel o meni. Nekega dne, po kosilu v kuriji, na katerega me je povabil dvakrat letno, da bi mu poročal o napredku Centra Aletti, mi je naročil: »Nekoč boste morali napisati knjigo o svojem duhovnem očetu. Mislim na knjigo o p. Špidlíku. Jasno je, da tega ne boste mogli storiti, ne da bi pisali tudi o svojem rodnem očetu, saj vam je bil na neki način duhovni oče tudi on. V tem smislu vas je Božja milost posebej obdarovala. Toda ko boste pisali o p. Špidlíku, bodite pozorni, da ne boste napisali neke klasične biografije o njem, seznama podatkov in ‚imenitnih patrovih citatov‘. P. Špidlík je že sam zapisal svojo misel. Očetove nauke prepoznamo po tem, kar se zgodi v sinu. O očetu pripovedujemo z razodevanjem lastne zgodbe. Izpoved namreč na najbolj pristen način razodeva tako identiteto očetovstva kot sinovstva.«

Nasmehnil sem se, a on je z vso resnostjo nadaljeval: »Vzhodni kristjani vemo, da je vsak duhovni sin poklican, da napiše knjigo o svojem duhovnem očetu. Na žalost potem večkrat iz tega nastanejo poenostavljena besedila, katalogi citatov ali, v najboljšem primeru, obsežni zapisi zbranih spominov v preprostem kronološkem zaporedju. Toda pisati o svojem duhovnem očetu pomeni predvsem prenesti izročilo duhovnega očetovstva, ki temelji na Janezovem evangeliju. Ta na izjemen način opisuje odnos med Očetom in Sinom, v katerem je Oče povečičan v Sinu in se tako njegove drže razkrivajo v življenju Sina. Tako tudi sin lahko prične zares razodevati očeta šele potem, ko tudi sam začne dobivati poteze očetovstva.«

Mnogo let pozneje sem bil zaradi dela v Bejrutu. Seveda sem obiskal tudi p. Kolvenbacha, takrat že nekdanjega vrhovnega predstojnika, ki se je vrnil v svojo provinco. Med nama se je, kot vedno, razvil lep pogovor. Ob koncu me je s svojim običajnim nasmehom, ki je razkrival prefinjeno ironično bistrournost, vprašal: »Ste že napisali knjigo o svojem duhovnem očetu? Glejte, jaz sem si prisegel, da vas zatožim p. Špidlíku. Če tega ne boste storili, se vam lahko začne oglašati ...«

Povedal sem mu, da se že pripravljam na pisanje, in sicer prav s p. Špidlíkom, saj moram najprej od njega pridobiti predhodno odpuščanje, ker besedilo nikakor ne bo ustrezalo njegovemu izrednemu liku. Nikoli ne bom mogel dovolj dobro izpričati, koliko milosti sem prejel po njem

in zaradi njega. Predvsem pa zato, ker sem razumel, da je moja naloga napisati izpoved o tem, kako sem predelal njegovo učenje in dar življenja v Duhu, ki mi ga je prenesel p. Špidlík.

P. Kolvenbacha sem pogledal naravnost v oči in po kratkem premolku zašepetal: »Samo Bog ve, kako je moje srce polno hvaležnosti in kako dobro se zavedam, da brez p. Špidlíka ne bi bil, kar sem, tako da zares lahko rečem, da se počutim kot koncentrat milosti. Kakšna milost, da sem mu lahko trideset let sledil kot duhovnemu očetu!«

Položil sem roko na patrove rame in dodal: »Po vaši zaslugi, pater, sva s p. Špidlíkom lahko dvajset let živela v isti hiši!«

Kje se začne duhovna pot

Med študijem na Akademiji za likovno umetnost v Rimu sem občasno hodil poslušati predavanja na univerzo Gregoriana. Tam sem spoznal študentko teologije Michelino Tenace. Z velikim navdušenjem mi je pripovedovala o p. Špidlíku. Ko se je nekega dne ravno vrnila z njegovega predavanja, mi je rekla, da ga moram slišati. Tako sem odšel na Inštitut za duhovnost, kjer je pater predaval. Sedel sem v zadnjo vrsto in se zazrl v tega starega profesorja. Visok, sključen, nekoliko togega gibanja, velikih rok, izjemno živih oči, z velikim nosom, redkih sivih las, ne prav skrbno oblečen. Pravzaprav je dajal vtis precej skromnega človeka. Toda z njegovega obraza, iz njegovega umirjenega glasu in mirnega giba njegovih kretenj je prihajala luč, ki se ji ni bilo moč upreti. Zaslutil sem, da iz njega govori velika modrost. Ne da bi vedel zakaj, sem začutil solze v očeh.

Ogrelo se je srce, razum je bil izzvan; zaznal sem to, kar sem iskal, kadar sem bil tako zelo žejen, to, kar prevzame celotno osebo. To, kar me je pozneje on sam naučil prepoznavati kot umljubezni. Takoj ko je končal predavanje, v odmoru, sem šel k njemu in ga vprašal, ali bi ga lahko kdaj obiskal. Z besedo, ki je odpirala srce, mi je pritrdil in me v šali vprašal, ali vem, kje živi. Odgovoril sem, da ne, in on mi je razložil, kje se nahaja Kolegij Janeza Nepomuka, kjer je bil duhovni oče.

Bilo je čudovito popoldne lepega sončnega jesenskega dne. Vzel sem svoje najnovejše slike in se odpravil proti Kolegiju Janeza Nepomuka. Še danes čutim, koliko upanja in koliko tihega veselja je bilo v mojem srcu. Tudi korak je bil lahkoten.

P. Špidlík me prosi, naj razstavim slike v njegovi sobi in se nato s posebno pozornostjo premika od ene do druge. Ustavi se in dolgo gleda vsak detajl. Jaz ne rečem ničesar, on ničesar ne vpraša. Nato pogleda slike od daleč in nekatere od njih vzame celo v roke. S svojimi dolgimi prsti zdrsi preko pastoznih barvnih nanosov. Takrat sem namreč slikal z lopatico, zato so bila platna polna barve, plasti so bile včasih celo več kot centimeter debele. Slike so bile v slogu informela in gestualnega slikarstva. Barve močne, čiste, nikoli mešane. To je bil čas, ko sem se počutil kot velik revolucionar, protestnik. Čutil sem, da je v zadnjih stoletjih naša kultura postala racionalistična in formalistična kletka, da v njej ni več prostora za srce, za odnose, za svobodo. Kot da bi kultura zadnjih stoletij želela, da smo vsi enaki, da ni več prostora za edinstvenost človeške osebe. Da se je človek, ki je svobodna oseba, prisiljen zreducirati na brezoseben, a urejen predalnik. V celoti sem sprejel vse umetniške proteste od Van Gogha dalje. Zaljubljen sem se v tiste slikarje, ki so podpirali protestne in oporečniške tokove in so zavračali formalizem prejšnjih stoletij. Čutil sem potrebo po prostoru, v katerem bi se človeški ego lahko uresničil brez določitev

in omejitev. Sanjal sem o prostoru svobodne ustvarjalnosti.

Potem me p. Špidlík povabi, naj sedem. Še naprej gledava slike. Sprašuje me, katerega umetnika imam še posebej rad. Naštejem drugega za drugim: Van Gogh, Matisse, Mathieu, Pollock, Rothko, Vedova, Montanarini, de Staël, pa tudi Vasilij Kandinski. On pa me preseneti z mislijo: »Vsi ti ljudje so prišli do umetniškega izraza, ki ti je tako všeč, šele po dolgi poti iskanja, niso začeli z njim. Ti pa si. Kam te po tvojem mnenju lahko pripelje takšna umetnost? Človek je proces. Človek, človeška oseba se uresničuje, se razvija ... Koliko let imaš?«

»Šestindvajset,« odgovorim.

»Boš še lahko takole slikal, ko boš dopolnil petdeset let? Umetnost izraža življenje. Toda človeško življenje je proces, je dinamično ... Prav Kandinski, za katerega praviš, da ga imaš rad, ti lahko pove, da dinamiko človeškega življenja giblje spomin. Obstajata pa dve ravni spomina: zgodovinski spomin in spomin, ki beleži življenje kot ljubezen. Drugi ostaja vedno živ, aktiven, predeluje svojo vsebino. Ne zapečati je in je ne ohranja nespremenljive kot kronološki spomin. Toda vsak spomin nas vrača v zgodovino. Človeška oseba je v resnici zgodba, je proces. Živi dinamiko med svojim začetkom in svojim koncem, svojim ciljem.«

Nato se za trenutek ustavi in doda: »Marko, vidi se, da ti je Bog dal velik talent. Izrazit dar za barvo, kombinacijo in zelo odločno potezo, hkrati pa tudi dar celostnega pogleda. In prav

temu celostnemu pogledu je potrebno posvetiti še več pozornosti. Ta slika izraža del te poti, a še ne odraža dovolj tega, kar resnično utemeljuje človeško osebo. Veliko bolj se vidi tvoja občutljivost, vidi se, da oseba trpi, ker se verjetno počuti zadušena. Na teh slikah je čutiti krik, veliko potrebo po ekspresivnosti ... Pa je to vse? Ne-koč sem slišal umetnostnega kritika, ki je rekel: 'Potrebno je izraziti samega sebe.' Trdil je, da je umetnost izraz umetnika. Ne vem ... Kaj praviš? Če te je volja, poskusi malo premisliti o tej potrebi jaza, da se izrazi, in o človeški dinamiki, ki se vzpostavi med njegovim izvorom in njegovim koncem, izpolnitvijo. Poleg tega ti zastavljam vprašanje: se človek izraža ali se razodeva? Ne verjamem, da ta dva glagola pomenita popolnoma isto stvar. Mar ne gre pri človekovi ustvarjalnosti predvsem za razodevanje? Kakorkoli že, če dovoliš, bi ti sedaj ponudil slivovko.«¹

»Kako naj se lotim tega raziskovanja?« ga vprašam. »Kje naj iščem?«

»V katakombah,« mi odgovori.

¹ Žganje, ki se pridobiva z destilacijo predvsem fermentiranih sliv. P. Špidlik jo je imel vedno na zalogi in je bila značilna gesta njegove gostoljubnosti do gostov. V šali je rad dejal, da bi se meje Velikomoravske, politični in ozemeljski prostor Ciril-Methodovega misijona, lahko določile glede na proizvodnjo slivovke.

Iz katakomb

Začel sem romati v katakombe. Leto dni sem praktično ves prosti čas, ki sem ga imel, preživel v obiskovanju katakomb. Vso skromno žepnino, ki smo jo jezuitski študentje dobivali, sem porabil za vstopnice v katakombe.

Ves čas sem bil pod zemljo. Zemlja, zemlja in še enkrat zemlja. Kamen, marmor in svetilke. Skrivnost. Podobe v njihovih bistvenih potezah. Samo skicirane oblike. Nobenih natančnih podrobnosti. Popolna odsotnost odvečnega okrasja. A vse zelo dostojanstveno. Nekako slovesno, bogoslužno. Tišina.

»Molk s prstjo zasutih ust«²
obmolknem pod zemljo
samota se je umikala in izginjala
a se je vedno slišala jasno
kot zamah kril
bele grlice
in oko uzre zravnano stoječega
arabskega feniksa
in svetost njegovega sija
veje v moja lica
toploto dihanja
tistih ki prepevajo
Svet Svet Svet
in kakor bi se ustnic
nežno dotaknila zarja
sem čutil poljub

² Verz iz pesmi Franceta Balantiča: *Joj, lep je molk s prstjo zasutih ust!*